

คุณธรรม และ จริยธรรม กับ เยาวชนยุค 4.0: ปัญหาในมุมมองทางสังคมวิทยา

ศาสตราจารย์สุริชัย หวันแก้ว
ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ 28 มิถุนายน 2563 เวลา 13.30 - 16.30 น.

บรรยายสัมมนาทางวิชาการ ครั้งที่ 1/2564

ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1

1

หัวข้อ

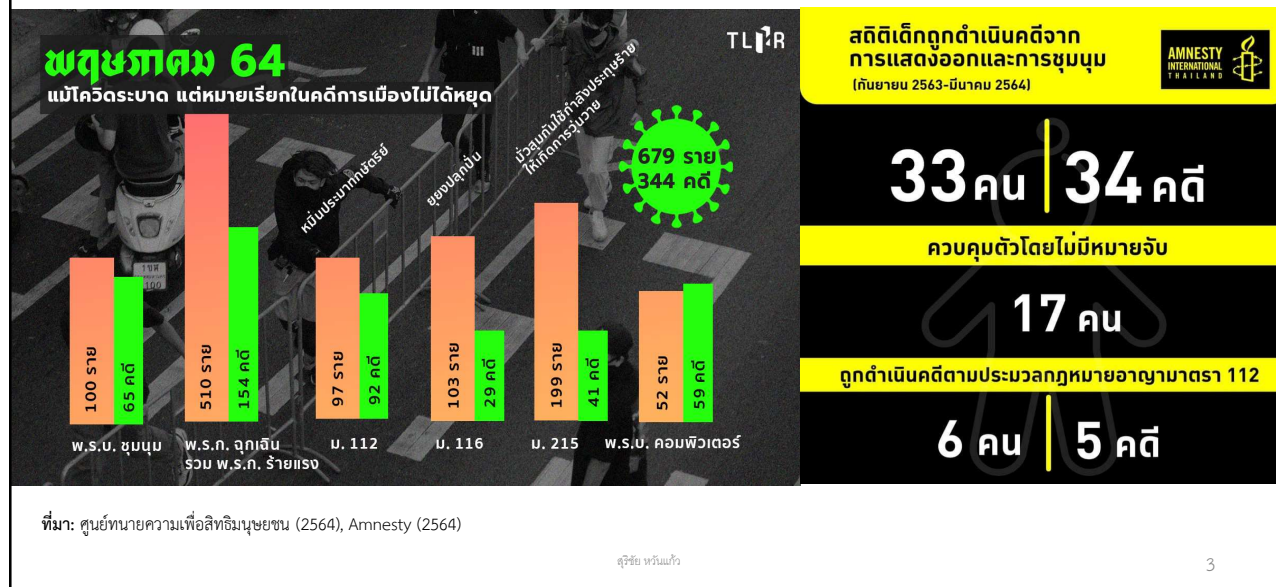
1. โลกาวัดันแห่งความเร็ว ปะทะโควิด-19 : ความมั่นคงในมิติใหม่
2. ประเทศไทยหลังโควิด-19 - สังคมจะเป็นปึกแผ่นหรือแตกต่างแตกแยกกันมากขึ้น?
-โควิด-19เป็นตัวอย่างของความเสี่ยงเชิงระบบระดับโลก (global systematic risk)
4. ไทยจะเผชิญความเสี่ยงของอนาคตด้วยอำนาจหรือความเชื่อมั่นไว้วางใจกัน
-การปฏิบัติต่อพฤติกรรมแตกต่างเบี่ยงเบนด้วยการใช้อำนาจรัฐ
-เห็นคนคิดต่างเป็น “ปฏิปักษ์” และ criminalization
5. เยาวชนคนรุ่นใหม่จะร่วมสร้างอนาคตด้วยอำนาจชนิดใด

สุริชัย หวันแก้ว

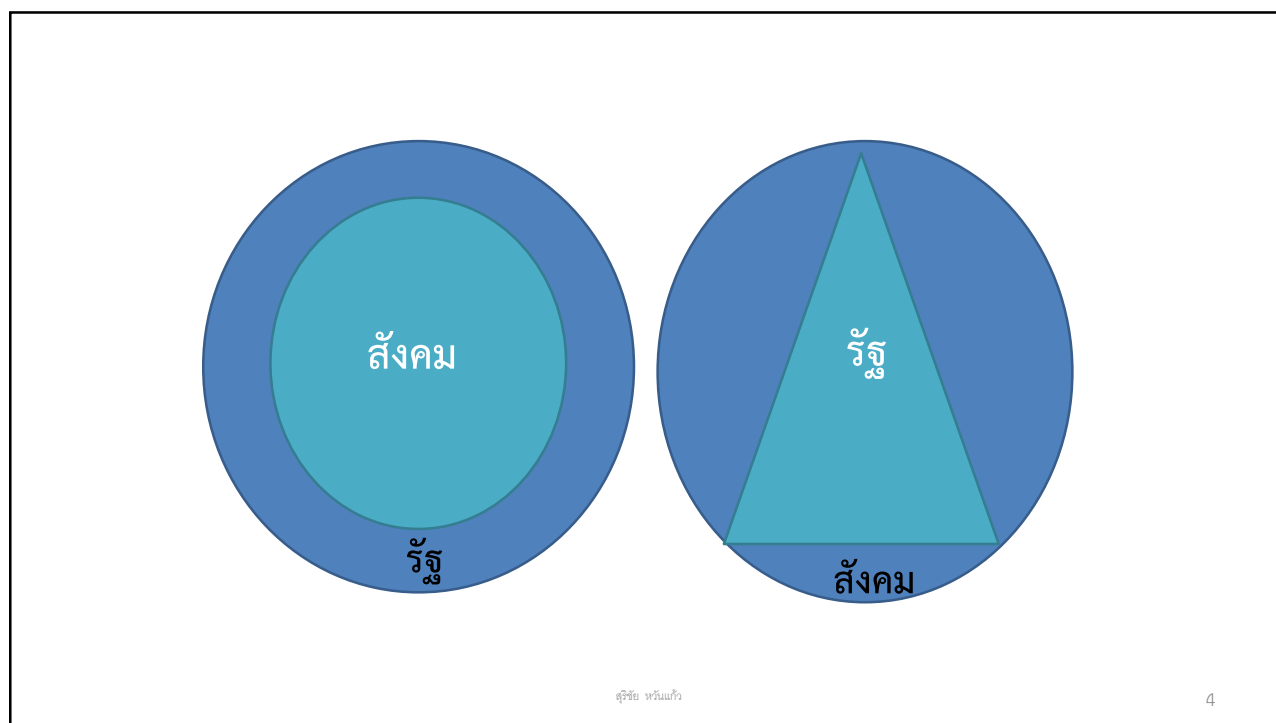
2

2

การสร้างควมไว้วางใจร่วมกัน จะเกิดได้จริงหรือ?

3

4

ศาสนธรรมในโลกที่เร่งรัดและไม่แน่นอน

- ภาวะโลกาภิวัตน์และภูมิภาคภิวัตน์ที่เหลื่อมล้ำ เร่งรัดแต่แฝงด้วยความไม่แน่นอน
- แดนอันตรายของพิภพ : ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโลกจากการพัฒนา- ความตื่นตัวและตระหนักถึง “พรมแดนแห่งพิภพ” (*planetary boundaries*) (Paul Krutzen)
- แดนอันตรายของสังคมการเมือง : “ พรมแดนแห่งความ (ไม่) รุนแรง (*social boundaries*) : เช่น สังคมไทยเผชิญกับวงจรความขัดแย้งรุนแรงทางการเมืองกว่าทศวรรษ
- ภาวะขาดความเข้าใจที่เป็นระบบเท่าทันต่อ **ปมเงื่อนความไม่ยั่งยืน** ของระบบเศรษฐกิจโดยรวมทั้งระยะสั้นและระยะยาวในบริบทการพัฒนาที่ขาดสมดุล

สุวิชัย ทรัพย์แก้ว

5

5

มิติใหม่ความเสี่ยงเชิงระบบระดับโลก

เช่น สงครามการค้าจีน – สหรัฐฯ ภัยพิบัติสิ่งแวดล้อม ความรุนแรงและก่อการร้าย โรคระบาด ฯลฯ

1. มีลักษณะข้ามพรมแดน
2. มีการขยาย (หรือลด) ทางสังคม ผ่านสื่อ การรับรู้ของกลุ่มชนและการระดมทางสังคม
3. **ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขข้อโต้เถียงทางวิชาการ** ในปริบททฤษฎีสาธารณะ เช่น เสี่ยงอันตรายจริงหรือไม่ เป็นประโยชน์กับใคร
4. **มีอาจรับมือโดยองค์กรใดองค์กรเดียว หรือมีอาจบริหารจัดการโดยฝ่ายใดฝ่ายเดียว**
5. สื่อสาร “ความเสี่ยง” (Risk Communication) หรือบอกกล่าวแก่กันในสังคมยากขึ้น

สุวิชัย ทรัพย์แก้ว

6

6

อนาคตต้องเผชิญร่วมกันแต่พื้นที่คิดอ่านสาธารณะกลับหดแคบลง!! ?

พื้นที่ทางนโยบายยังมีลักษณะ 3 ประการ อันเป็นข้อจำกัด

- (1) เน้นแต่อำนาจแนวดิ่ง (อำนาจนิยม) แต่ขาดแนวนอน
- (2) ค่อนข้างปิด โดยเฉพาะทัศนคติแบบไม่เปิดใจเรียนรู้และพื้นที่การคิดอ่านในสังคมถูกจำกัดด้วยกฎหมาย
- (3) ทัศนวิสัยของสาธารณะยัง “ติดอยู่ในกับดัก” และ “อารมณ์ค้าง” แบบแยกขั้วทางการเมือง

สถานการณ์ที่ย่างยากซับซ้อนของโลกและประเทศไม่อาจจะรับมือด้วยระบบรวมศูนย์แบบเดียว หรือ วิชาการเชิงเดียว หากต้องอาศัยระบบแห่งองค์ความรู้ที่มีการรับรู้ทั่วถึงกัน การกำกับดูแล ความเสี่ยงร่วมกัน (Risk Governance) จึงเป็นหลักการของสังคมในโลกยุคปัจจุบันที่สำคัญยิ่ง

สุวิชัย ทรัพย์แก้ว

7

7

แฟลชม็อบนักเรียน-นักศึกษา: การเมืองของคนรุ่นใหม่

- จากความผิดหวังของบรรดาคนรุ่นใหม่ต่อการเมืองไทย ในรุ่นที่พวกเขาเติบโตขึ้นมาเห็นการเมืองแบ่งขั้ว ที่มีปัญหาทั้งในเชิงการใช้อำนาจอย่างอยู่ติธรรม ความรุนแรงทางการเมือง การทุจริตคอร์รัปชัน หรือแม้กระทั่งการปิดกั้นเสรีภาพทางความคิด
- การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักเรียน-นักศึกษาครั้งนี้ถือเป็นการระดมพลอย่างรวดเร็ว ขาดฉาบโดยอาศัยเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทว่ายังจำกัดวงอยู่ในรั้วสถานศึกษา

8

ปัญหาสิ่งแวดล้อม และผลกระทบจากการพัฒนา(ที่ผิดทาง)

วันที่ 9 กรกฎาคม 2563

น้องยะห์ ไครยะห์ ระหมันยะ ลูกสาวแห่งทะเลจะนะ ที่ส่งถึงเกรต้า ธันเบิร์ก สาวน้อยมหัทศจรยัญญ์เคลื่อนไหวเรื่องโลกร้อน

ที่มา: <https://www.hatyaitoday.com/chana-sea-protest/>

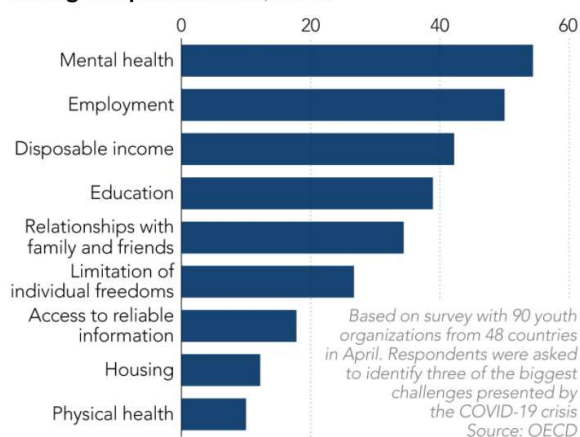
สุวิชัย พรวันแก้ว

9

9

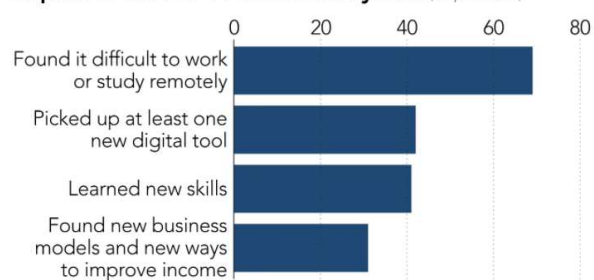
COVID-19 กับความกังวลหลายมิติของคนรุ่นใหม่

Biggest concerns among global youth during the pandemic (In percent)

ที่มา: Nikkei (2020)

Impact of COVID-19 on ASEAN youth (In percent)

Based on a survey of 68,574 people, aged 16 to 35, from six ASEAN countries Source: World Economic Forum

สุวิชัย พรวันแก้ว

10

10

ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล

ความเหลื่อมล้ำดิจิทัล 4 มิติ

Internet Access
เข้าถึงอินเทอร์เน็ต

Critical Information Access
เข้าถึงข้อมูลจำเป็น

Digital Skills
ทักษะดิจิทัล

Digital Citizenship
พลเมืองดิจิทัล

ผลกระทบของโควิด-19 ที่มีต่อผู้ใช้อินเทอร์เน็ตหน้าใหม่

Google

1

โควิด-19 เป็นตัวเร่งให้บริการต่างๆ ต้องปรับตัวเข้าสู่โลกออนไลน์

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้กับบริการต่างๆ เช่น การทำ การขายเป็นช่องทางบริการภาครัฐ การดูแลสุขภาพ และการศึกษา ทำให้อินเทอร์เน็ตมีประโยชน์มากขึ้นสำหรับผู้ที่สามารถเชื่อมต่อโลกออนไลน์ได้

2

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ความสามารถในการออนไลน์ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตหน้าใหม่ลดลง

แม้อินเทอร์เน็ตจะมีประโยชน์ แต่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตหน้าใหม่จำนวนมากก็ไม่สามารถเข้าถึงบริการออนไลน์ได้อย่างเต็มที่

Source: Information Google Thailand. New internet users in Q3 2020 (19 April) 2021

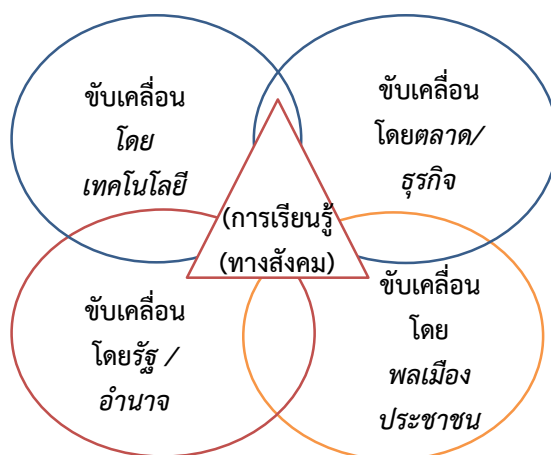
3 ความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ที่ได้รับและไม่ได้รับประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตขยายตัวขึ้น

ผลกระทบของโควิด-19 ทำลึกช่องว่างการใช้บริการอินเทอร์เน็ต และคุณภาพชีวิตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตหน้าใหม่

ที่มา: CO-Facts (2564), Google Thailand (2563)

11

อะไรจะเป็นพลังขับเคลื่อนสู่อนาคต

12

ความเป็นพลเมืองโลกกับคนรุ่นใหม่

- การเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคนี้ไม่ใช่เรื่องที่ถูกจำกัดไว้ภายใต้พรมแดนแห่งรัฐชาติ ข้อจำกัดด้านวัย เพศหรือระดับการศึกษาอีกต่อไป
- “ในขณะที่พลเมืองของชาติหมายถึงการปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศนั้นๆ แต่การเป็นพลเมืองโลกนั้นหมายถึงจิตสำนึกร่วม ไม่ใช่เพียงการทำหน้าที่”

สุวิชัย ทรัพย์แก้ว

13

13

การชุมนุมเคลื่อนไหวเยาวชน บน อิม หรือ ICON จากประเทศอื่น ๆ

“กรมหลวงเกลียกกายราชบุรุษ” หรือ น่องเป็ดเหลือง ซึ่งกลายเป็นทั้งมาสคอตที่ผู้ชุมนุมแย่งกันถ่ายรูป ตลอดจน จอมเวทย์แจกบัพ และอุปกรณ์ DIY แทนโลโก้ผ้าสามสีบนเสื้อ น้ำตาที่เจ้าหน้าที่ใส่ผู้ชุมนุม

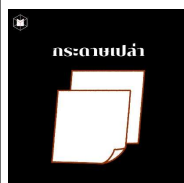
ไดโนเสาร์เปรียบดั่งโครงสร้างและผู้มีอำนาจเก่าที่ไม่ยอมลงตำแหน่งสักที ขณะที่อุกกาบาตเปรียบจุดสิ้นสุดกระแสความคิดของคนรุ่นใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมถึงรากโคนของปัญหา

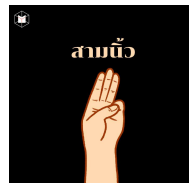
โบว์ขาวเริ่มต้นได้ถูกสหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาเป็นกลุ่มแรกที่นำโบว์ขาวมาผูกในสถานที่ราชการ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลหันมาใส่ใจกับการหายไปของ วันเฉลิม สัตยกิจทักษ์ ก่อนที่มันจะกลายเป็นสัญลักษณ์ที่กลุ่มนักเรียนผูกไว้กับเส้นผม หรือกระเป๋ เพื่อแทนสัญลักษณ์ของการต่อต้านระบอบอำนาจนิยมและความรุนแรงทุกรูปแบบ

นับแต่ Amy the Bottomblues ได้ใช้สีน้ำเงินสาดใส่เจ้าหน้าที่หน้าตำรวจ หน้า สน.สำราญราษฎร์ เพื่อเป็นแสดงออกความไม่เห็นด้วยกับการคุกคามประชาชน หรือเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้นำน้ำผสมสีน้ำเงินฉีดใส่ผู้ชุมนุม จนติดและตามเนื้อตัวและเสื้อผ้า สีน้ำเงินก็ได้กลายเป็นอีกหนึ่งสัญลักษณ์ที่ผู้ชุมนุมนำมาใช้ต่อสู้มาเสมอ เพื่อสะท้อนว่าต่อต้านการใช้อำนาจรัฐคุกคามประชาชน และเห็นด้วยกับข้อเรียกร้องของคณะราษฎร

กระดาษเปล่าถูกใช้เพื่อแทนความหมายของ เสรีภาพในการแสดงออก และพลังบริสุทธิ์ของผู้ชุมนุมใหม่ที่ไม่เคยชินอยู่เบื้องหลัง โดยกระดาษเปล่าถูกนำมาใช้เพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายต่อหลายครั้ง อาทิ เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม ที่กลุ่ม ศว.คนรุ่นใหม่ ได้นัดกันออกมา ยืนถือกระดาษเปล่าบริเวณสกายวอล์ก สีแยกปทุมวัน หรือกิจกรรมที่กลุ่มนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมออกมายืนถือกระดาษเปล่าเป็นเวลาประมาณ 10 นาที ก่อนฉีกกระดาษและเดินกลับเข้าไปเรียนโดยสงบ

สัญลักษณ์ที่ถูกนำมาจากหนังเรื่อง The Hunger games จากภาค ภาค Catching Fire สัญลักษณ์ดังกล่าวถึงค่อยแปรเปลี่ยนมากลายเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงการต่อต้าน ขัดอำนาจจากส่วนกลาง จนทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมคณะราษฎรยึดสัญลักษณ์นี้ เพื่อสะท้อนถึงการต่อต้านโครงสร้างเก่า และผู้มีอำนาจเดิม ก่อนนำมาเป็นแทนถึงคำขวัญของการปฏิวัติฝรั่งเศสที่ว่า เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ

แหล่งข้อมูล: <https://thematter.co/social/thailand-political-movement-symbolic-2563/129314>

14

อธิปไตย/ผลประโยชน์แห่งชาติภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ : กับ دکอำนาจนิยม ?

ชีวิตสังคมปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องพึ่งพากันและกัน ขณะที่รัฐมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ลดลงนี้ สภาพปัญหาของสังคมมีความยุ่งยากเพิ่มขึ้นอีก กล่าวคือ

1. เวลาที่เหลือน้อย และไม่มีอำนาจแบบรวมศูนย์ใดที่แก้ปัญหาได้โดยลำพังได้
2. คนหรือองค์กรหรือประเทศที่มุ่งจะแก้ไขปัญหาก็อาจเป็นต้นเหตุของปัญหาได้ด้วย
3. คุณค่าของแนวทางแก้ไข มิได้เป็นไปอย่างตรงดิ่งเป็นทางเดียว
4. สังคมการเมืองตกอยู่ในภาวะจมปลักในความขัดแย้งแย่งชิงและบรรยากาศความคิดความรู้สึกแยกขั้วที่ผลิตซ้ำต่อเนื่อง วิบากกรรมนี้จะหลุดพ้นได้อย่างไร

สุวิชัย ทรัพย์แก้ว

15

15

ศาสนธรรมกับสมรรถนะการเรียนรู้ของสังคมไทย

อนาคตขึ้นอยู่กับความสามารถของสังคมในการเรียนรู้จากความผิดพลาดด้วยใจเปิดกว้าง

1. การเยียวยาความรำลึกจากความขัดแย้งรุนแรง เรียนรู้จาก “ความเกินเลย” ในวิกฤติความรุนแรงทางการเมืองโดยยึดหลักสมดุลและพอเพียง
2. ก้าวข้ามข้อจำกัดการเมืองในสถาบัน(แนวคิด)ที่ปิดล้อมการมีส่วนร่วม ที่สุ่มเสี่ยงต่อความรุนแรง และความไม่แน่นอน : เพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของสังคม
3. สมรรถนะเรียนรู้แบบภาคี-การตัดสินใจแบบพหุภาคี/ ในพรรค/ข้ามพรรค อปท. องค์กรชุมชน ฯลฯ
4. จะใช้ทุนทางสังคม (Social Capital) ของชุมชนและในระดับมหภาคในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชนให้พ้นไปจากการเมืองแบบชนชั้นนำ และการเมืองแบบอุปถัมภ์
5. เพิ่มเงื่อนไขบวก(สร้างความไว้วางใจ)และลดเงื่อนไขลบ(การเมืองฉวยโอกาส ใส่ร้ายป้ายสี)

สุวิชัย ทรัพย์แก้ว

16

16